

ВРУЧЕННЯ НОБЕЛІВСЬКОМУ ЛАУРЕАТУ О.О. АБРИКОСОВУ НАЙВИЩОЇ НАГОРОДИ НАН УКРАЇНИ

22 липня 2015 року в головному корпусі Аргоннської національної лабораторії (Чикаго, штат Іллінойс, США) у присутності численної публіки — співробітників, керівництва установи, гостей, преси та представника Консульства України у південно-східних штатах США — відбулося урочисте вручення Золотої медалі імені В.І. Вернадського лауреату Нобелівської премії, почесному досліднику Лабораторії Олексію Олексійовичу Абрикосову, удостоєному найвищої нагороди НАН України за результатами конкурсу 2014 року.

Згідно з постановою Президії НАН України від 11 лютого 2015 р., найвищу нагороду Національної академії наук України — Золоту медаль імені В.І. Вернадського — за результатами конкурсу 2014 р. було присуджено лауреату Нобелівської премії, професору Олексію Олексійовичу Абрикосову за видатні досягнення в галузі фізики надпровідності і академіку НАН України Вадиму Михайловичу Локтеву за видатні досягнення в галузі фізики високотемпературної надпровідності.

Через певні проблеми зі здоров'ям О.О. Абрикосов не зміг прибути до Києва для отримання цієї нагороди, і її було передано Посольству Сполучених Штатів Америки в Україні для доставки лауреату. 22 липня 2015 р. в Аргоннській національній лабораторії Міністерства енергетики США (Argonne National Laboratory, ANL) відбулися урочисті збори з нагоди вручення Диплома лауреата і Золотої медалі імені В.І. Вернадського почесному досліднику Лабораторії професору О.О. Абрикосову. У заході взяли участь співробітники та керівництво ANL, гості, представники засобів масової інформації та Консульства України у південно-східних штатах США. На офіційному сайті Аргоннської лабораторії у статті під назвою *Abrikosov receives Ukrainian Gold Medal* було розміщено детальну інформацію про цю подію*.

* <http://www.anl.gov/articles/abrikosov-receives-ukrainian-gold-medal>.

Олексій Олексійович Абрикосов (у центрі) із Золотою медаллю імені В.І. Вернадського в руках. Ліворуч — його дружина Світлана Юрїївна Бунькова, праворуч — директор Аргоннської національної лабораторії Пітер Б. Літлвуд. 22 липня 2015 р.

У цьому матеріалі йшлося, зокрема, про те, що видатного вченого, нобелівського лауреата, заслуженого співробітника Аргоннської національної лабораторії Олексія Абрикосова черговий раз було відзначено за його основоположні роботи у розвитку теорії надпровідності — він отримав Золоту медаль імені В.І. Вернадського Національної академії наук України.

«Усі ми, фізики-теоретики, маємо власних кумирів, і один з них працює безпосередньо тут, в Аргоннській національній лабораторії», — такими словами розпочав свою промову директор ANL професор Пітер Літлвуд (Peter V. Littlewood). Він нагадав присутнім, що цю нагороду, нещодавно присуджену О.О. Абрикосову, названо на честь ушанованого мінералога і геохіміка, засновника Української академії наук В.І. Вернадського і вона є найвищою відзнакою НАН України.

Доповідач зазначив, що в 2003 р. Олексій Абрикосов разом із Віталієм Гінзбургом та Ентоні Леггетом (Anthony J. Leggett) одержав Нобелівську премію з фізики за «основопо-

ложні роботи з теорії надпровідників і над-
плинних рідин». О.О. Абрикосову належить передбачення нового класу надпровідників — надпровідників II роду, які, на відміну від надпровідників I роду, зберігають свої надпровідні властивості навіть у сильних магнітних полях. Розвиваючи ідеї свого вчителя, геніального фізика Л.Д. Ландау та колеги В.Л. Гінзбурга, Олексій Абрикосов зміг пояснити ці властивості проникненням зовнішнього поля у товщу надпровідника у вигляді тонких ниток (їх тепер називають *вихорами Абрикосова*), оточених кільцевими струмами. Абрикосівські вихори, що несуть квант магнітного потоку, можуть, у свою чергу, утворювати регулярні ґратки, які здатні плавитися або перебувати в різних станах. Такі структури мають назву *вихрових ґраток Абрикосова*. Загалом праці О.О. Абрикосова на багато років уперед визначили напрями розвитку світових фундаментальних фізичних досліджень у галузі надпровідності і заклали основи для багатьох відкриттів. Крім того, ці роботи відіграли велику роль у створенні

технологій, які сьогодні вже стали частиною нашого повсякденного і професійного життя. Зокрема, це магнітно-резонансні томографи, мобільні телефони, прискорювачі частинок, транспортні засоби та багато інших новацій.

«Для нас дуже важливо, що така людина, як Олексій Абрикосов, свого часу стала членом нашого колективу. Він завжди є джерелом натхнення і взірцем не лише для своїх колег в Аргоннській національній лабораторії, а й для дослідників усього світу. Його інтелект, наполегливість, витримка та стійкість проти критичних нападок, які супроводжували вченого на початку наукового шляху, тривалість і успішність його дослідницької кар'єри викликають щире захоплення», — додав Пітер Літлвуд.

Продовжуючи церемонію, професор Літлвуд зачитав вітальний лист, адресований нобелівському лауреату О.О. Абрикосову, від президента Національної академії наук України академіка Б.Є. Патона, в якому Борис Євгенович, зокрема, зазначив, що одностайне присудження Президією НАН України найвищої нагороди є свідченням високої оцінки Академією визначного внеску Олексія Олексійовича у розвиток теорії нормальних і надпровідних металів, а також важливості й плідності його багаторічного активного співробітництва з українськими вченими.

У своєму слові-відповіді О.О. Абрикосов зізнався, що був щиро здивований несподіваною звісткою, яка прийшла з далекого Києва, про присудження йому найвищої нагороди Академії наук України, з багатьма вченими якої його пов'язують міцні творчі і дружні стосунки. Його близькими друзями були і є О.Г. Ситенко, В.Г. Бар'яхтар, С.В. Пелетмінський. Професор Абрикосов висловив сердечну подяку Борису Євгеновичу, сказавши, що особисто знайомий з ним завдяки багаторічній участі у Загальних зборах АН СРСР. Далі лауреат зупинився на своїй роботі в Аргоннській національній лабораторії, де, на його думку, головною причиною належності матеріалознавчих досліджень є те, що теоретики і експериментатори працюють разом. «Дуже важливо,

що ми не втрачаємо взаємні контакти, що теоретики тісно співпрацюють з експериментаторами і завжди мають можливість обговорювати результати своїх досліджень, — підкреслив він. — В Аргоннській національній лабораторії обмін думками з колегами відбувається не лише на формальних семінарах — ви можете просто ходити коридорами, розповідати про свою роботу, сперечатися, дискутувати». О.О. Абрикосов також згадав, що саме така атмосфера панувала й у школі Л.Д. Ландау, який вимагав від своїх учнів сміливо відстоювати власні ідеали і в науці, і в житті, бути завжди чесними і принциповими.

Олексій Абрикосов переїхав із Росії до США на запрошення Аргоннської національної лабораторії у 1991 р. Приєднавшись до колективу співробітників ANL, він багато зробив для розвитку досліджень у Лабораторії, впродовж восьми років очолював відділ теорії конденсованих середовищ, і хоча у 2014 р. вийшов у відставку, продовжує підтримувати тісні зв'язки й постійно спілкується з колегами і з ANL, і з-за кордону. «Коли я приїхав на роботу в Аргоннську національну лабораторію, я мав сумніви і дійсно не знав, що з цього вийде, — поділився своїми спогадами Олексій Абрикосов під час нагородження. — Однак час засвідчив, що мій вибір місця роботи у США виявився цілком правильним, це було найкраще з того, що я міг зробити».

Від редакції. Слід зазначити, що цей урочистий захід, який відбувся у Сполучених Штатах Америки, став подією не лише для О.О. Абрикосова, а й для нашої Академії, оскільки про неї неодноразово згадувалося впродовж усієї церемонії. Звертаємо увагу читачів, що текст доповіді «Духовная связь», підготовленої О.О. Абрикосовим з нагоди присудження йому Золотої медалі імені В.І. Вернадського НАН України, був зачитаний за його згодою на сесії Загальних зборів НАН України 15 квітня 2015 р. і опублікований у журналі «Вісник НАН України». 2015, № 5, с. 65.

За матеріалами сайту ANL
підготувала О.О. МЕЛЕЖИК